

Pròleg

Ha estat fins ara un tòpic, considerar el Migjorn de Menorca com una plataforma monòtona, de relleu tabular i amb poc interès geològic o geomorfològic. Aquest volum ve a certificar la inexactitud d'aquest pensament. En efecte, les investigacions d'un grup nombrós de científics menorquins, mallorquins i valencians, acomboiats per la Universitat de les Illes Balears, han trencat aquest arrelat concepte. Les seves troballes, com el lector podrà comprovar en els articles que vénen a continuació, dibuixen un nou paisatge de les contrades meridionals de Menorca.

La geologia de Menorca ha estat sempre atractiva. És difícil trobar un territori equivalent, tant per la seva varietat com per la qualitat i interès dels seus afloraments. Tot i tractar-se de dimensions prou diferents, potser hauríem de referir-nos a la veïnada illa de Còrsega per a cercar-hi semblances. Tanmateix, el Migjorn menorquí sempre havia estat el germà pobre d'una geologia insular molt rica. La tesi doctoral d'Antoni Obrador el 1973, i el congrés de sedimentologia del 1983 a Maó, marquen un punt d'inflexió i enceten el coneixement geològic d'aquesta regió meridional.

Un segon punt d'inflexió es produeix quan en Vicenç M. Rosselló duu la seva inquietud científica al jove departament de Ciències de la Terra de la Universitat de les Illes Balears. El seu neguit per la gènesi i evolució de les cales s'encomana als que enteníem, i encara entenem, els fenòmens geomorfològics de forma global, abordables tan sols des de la complementarietat de les diverses disciplines que analitzen la forma i l'evolució del nostre planeta. Les seves reflexions ens duen al Migjorn de Menorca. Aquesta zona és probablement un dels millors llocs per a documentar les relacions entre els torrents, el carst i l'erosió litoral, és a dir, per a establir el paper que cadascun d'aquests elements juguen a l'origen i l'evolució de les cales.

Però, és molt més que això. Els barrancs que travessen el Migjorn ens revelen tot un món amagat, ocult, no als ulls dels naturalistes menorquins que el coneixien bé, però sí als ulls de la geomorfologia, que hi troba respostes entenedores i encara més interrogants que, ben segur, ens permetran avançar en l'espiral del coneixement. Les cales ens descobriren el carst i aquest ens duu a les xarxes fluvials, potser relictcs, que en la seva relació amb els barrancs i la seva funcionalitat ens tornen a dur a les cales. Provant de tancar el cercle avancem, i el nostre coneixement s'eixampla assolint noves perspectives i admirant més el territori que intentem comprendre. Aquí rau l'interès i l'argamassa que lliga els diversos treballs que componen aquest volum.

Dues aportacions es refereixen al dipòsits miocènics que constitueixen el basament de la regió: la primera, d'Obrador i Pomar, descriu les unitats sedimentològiques que el componen i la seva interpretació, mentre que la segona, de Quintana, descriu el contingut fòssilífer de la unitat. Gelabert, Giménez i Barón ens expliquen la hidrologia subterrània del Migjorn, mentre dos treballs més, de Ginés i Fornós i de Trias, ens parlen del carst i del paisatge subterrani. Rosselló ens descriu el mapa geomorfològic i, com no podia ser d'altra forma, ens il·lustra sobre el litoral i les cales. També, i de forma complementària, Fornós ens proposa la seva visió de la geomorfologia litoral i del paper que hi juguen la fracturació i el carst. El grup d'investigadors de València, encapçalats per Francesca Segura i Josep E. Pardo, analitzen en diversos articles morfometria, reblliment i gènesi dels barrancs del Migjorn de Menorca, mentre el grup de científics mallorquins orienten els seus treballs al litoral. Dunes actuals i fòssils, platges i litorals rocosos són els subjectes de quatre articles que completen de forma quasi exhaustiva l'anàlisi geomorfològica proposada. Tan sols el traspàs de Maria Pilar Fumanal posa una nota de dol entre el magnífic grup d'investigadors responsables d'aquest també magnífic recull.

És ben segur que aquesta tasca no hauria arribat a bon port sense la feina d'en Joan J. Fornós, que juntament amb en Toni Obrador i en Vicenç M. Rosselló coordinen el llibre i aporten bona part dels articles que el conformen. Cal dir que el bessó geomorfològic ha estat molt ben acompanyat per tal d'assolir una visió naturalista més completa de la regió analitzada. Són notables les revisions del clima, de la flora i la fauna, de l'ecologia i el paisatge, i com a contrapunt de la visió naturalista, la consideració dels assentaments i de la història de l'ocupació humana del territori i fins i tot de la toponímia.

Finalment, ens hem de referir al suport econòmic de la Direcció General de Investigació del Ministerio de Ciencia y Tecnología, que a través dels projectes MAR95-1825, PB98-0132 i BTE2002-04552-C03-02 han fet possible el finançament de les investigacions realitzades, així com a la Societat d'Història Natural de les Balears (SHNB), a l'Institut Menorquí d'Estudis (IME) i a la Fundació Sa Nostra la publicació de la present monografia.

En definitiva, una aportació cabdal, tant per al coneixement del Migjorn menorquí com per l'avanç en la comprensió dels processos morfogenètics que configuren els nostres paisatges litorals. A més, hem de felicitar-nos per les conseqüències que, sens dubte, la interpretació d'aquests processos aportarà a una millor gestió dels litorals de les Balears i, ben segur, a d'altres zones del nostre planeta.

ANTONI RODRÍGUEZ PEREA

Departament de Ciències de la Terra
UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS